

KÖNYVSZEMLE

HENRY KISSINGER: KORSZAKVÁLTÁS AZ AMERIKAI KÜLPOLITIKÁBAN?

Csabai György²

A 21. századi Amerika diplomáciai kérdései

Henry A. Kissinger az USA egykori nemzetbiztonsági tanácsadójának, majd külügyminiszterének, a Harvard egyetem professzorának és Nobel-békedíjasnak a harmadik könyvét, a „Korszakváltás az amerikai külpolitikában?” címmel tartom kezemben.

Ezen recenzióm elolvasása keretében a külpolitika és vonzasköre után érdeklődő kedves katona vagy civil olvasó, vagy civil közalkalmazott elsőként megismerkedhet a kötet érdekes és izgalmas lényegével, *Henry Kissinger* lenyűgöző ismereteivel, tárgyi és történeti tudásával és végezetül a jövőbeni átfogó vízióival. Vagy netán a **Diplomácia** című világsikerű könyve után ismét kedvet kaphat ezen könyv kézbevitelére és elolvasására, valamint azután az olyan új ismeretek megismerésére, amelyek végül is elősegíthetik az egyéni következtetések és tanulságok egybevetését a létező világunkról, a nemzetközi rendről, a kihívásokról, a nukleáris fegyverekről, a terrorizmusról, a békéről, az igazságosságról és a globalizmusról.

A kötet alapjaihoz tartozik az is, hogy *Henry Kissinger* nagymester művének angol eredeti címe: **Does America Need a Foreign Policy? Toward a diplomacy for the 21th Century**. Nálunk ezt a könyvet 2002-ben adta ki a Panem Kft és köszönet érte. A könyv világsikerűvé vált. A szerzőnek, Henry Kissingernek az ezt megelőző könyve a „*Diplomácia*” is méltán lett világhírű. Annak kvázi folytatásaként és

² Dr. Csabai György az MH volt nyugalmazott alezredese, a hadtudomány kandidátusa, PhD, az MH ÖLTP Tudományszervező Szekció tagja.

ezért is ezen könyv új unikum a témában és a nemzetközi diplomácia tárgyában. A könyv kisugárzása a nemzetközi életre vitathatatlan. Hiszen a műben tárgyalt témák közeli időszerűségük és világpolitikai fontosságuk miatt azt húzom alá, hogy az elmúlt 20. századunkat befolyásoló **Amerikai Egyesült Államok** még jobban meghatározó a 21. századunkra nézve. Nevezetesen a különböző konfliktusok meg- és feloldására, a gazdasági fejlődésre és a világrend működésére, estleges módosulására, és megannyi más fontos tényezőre.

Rátérve a műre, a nemzetközi diplomácia megasztárjának **Henry Kissingernek** a szóban forgó könyve **236 oldalon** magában öleli a kérdéseket kifejtő hét fejezetet, azután **konklúziót**, végül pedig a **név és tárgymutatót**. Ezért a továbbiakban a könyv felépítésének megfelelően **az egyes fejezetek általam lényegesnek tartott vonásai és tartalmi jellemzői kerülnek kiemelésre és azokat helyezem a recenzió fókuszába.**

Bevezetésül a szerző kifejezi köszönetét állandó barátainak és a stábjának. Ebből is képet kapunk a könyvírás ezen műfajából és a sajátos szellemi team **műhely munkából**: az alkotás-, a bírálat-, a javítás-, az újabb vélemény- és a kiadás, mint folyamat ismétlődéséről, a javítás, a hitelesség és a pontosság fontosságáról.

Amerika a csúcson: birodalom vagy vezető hatalom? – képezi az első fejezet címét. Ugyanis az újévezredünk hajnalán a legnagyobb hatalom birtokával az **Amerikai Egyesült Államok** rendelkezett, miközben a nemzetközi stabilitás nélkülözhetetlen fő szereplője, – miközben ha szükséges, a gazdasági és más kényszerítő eszközöket is alkalmaz a céljai elérése érdekében. A 21. századi nemzetközi kör-nyezet változása következtében a vesztfáliai rend általános válságát jelzi a szerző, – miközben korábban a nukleáris korszak átalakította a hatalom természetéről szóló viszonyokat, bár a hatalom formája is folyamatosan alakul. A fejtegetésünk szempontjából nem elhanyagolható az a tény, hogy napjainkban mintegy **négy nemzetközi rendszer** él egymás mellett.

Ezek a nemzetközi rendszerek a következők:

- az USA és a Nyugat-Európa, mint a nyugati félteke demokráciái,
- az ázsiai nagyhatalmak és a nyomukban a feltörekvő országok,
- a közel-keleti helyzet, ahol a kompromisszum szinte lehetetlen,

- az afrikai földrész hatalmi egyensúlyai, a politikai, az etnikai és az egészségügyi problémák enyhítése.

Itt a szerző azt mondja, hogy a gazdasági globalizmus nem helyettesíti a világrendet, de annak igen fontos alkotóelemévé válhat. Hozzáteszi, hogy a hidegháború utáni vezetők félnek a nemzeti érdekek vitathatatlan fogalmától. **Amerika és Európa a demokrácia világa I.** – kérdéskörét fejtegeti a Henry Kissinger a könyv második fejezetében. A nemzetközi rend *wilsoni ideálja*, demokrácia intézményei és a hatalom kérdései a pluarista államokban a demokrácia jegyében zajlanak. A 21. században, a NATO kapcsolatokban már minőségi különbség figyelhető meg, miközben a NATO-Oroszország viszonylatokat főként *Vlagyimir Putyin* miatt szentimentálisan értelmezik és kezelik. Ugyanakkor a Szovjetunió szétesése, a két Németország egyesítése és az európai identitás felvirágoztatása, később a NATO bővítése szer-teágazó kihatásaként az atlanti kapcsolatokban változások mennek végbe. Itt H.K., a szerző az arányérzékre hívja fel az olvasó figyelmét. Sőt visszamegy az atlanti viszonyban *Konrád Adenaurhez*, majd behozza a képbe **Lengyelországot, Csehországot és Magyarországot.**

Ehhez kapcsolja a **békepartnerség programot** és a **NATO bővítést.** Az egyesült Európa és az atlanti együttműködés sürgeti az új szemlélet kialakítását. Hiszen a NATO szerepe már túlságosan korlátozott és túl nagy ahhoz, hogy megbirkózzon az előtte álló feladatokkal és ezekhez sorolhatom az egyes biztonsági kérdéseket, beleértve az **európai haderőt** és annak esetleges működési területét is. Csak zárójelben jegyzem meg, hogy az európai haderő kapcsán azt, hogy a **NATO logisztikája alapvetően amerikai tulajdonokat** képeznek. H.K. szerint a katonai kérdések mögött ott rejtőzik a politikai is, beleértve azt, hogy az európai Uniót egységként kezeljék. Kimondja, hogy a NATO-nak el kell ismernie, hogy az Európai Unió területi integritása alapvető érdeke.

Stratégiai doktrína tekintetében a rakétaelhárítás és az atlanti szövetség kérdéskörében a nemzeti rakétavédelem gondolatát a szerző szembeállítja a kölcsönösen biztosított megsemmisítés régóta fennálló doktrínájával. Hozzáteszem azt a kideríthető tény is, hogy Oroszország az aktuális tervei és ambíciói eléréséhez a 19. században a konzervativizmust, majd a 20. században a kommunizmust hívta segítségül. Ezzel a felfogással homlokegyenest az USA idealizmusa a szabadság fogal-

mából, Oroszországé pedig a szenvedés élményéből fakadnak. A fejezet végén H. K. kimondja, hogy a jövőben a NATO már nem lesz elegendő, mint az atlanti együttműködés egyedüli intézményes kerete. Ezen megközelítésen nekünk magyaroknak is érdemes elgondolkoznunk.

A nyugati félteke a demokráciák világa II. – témaköre a harmadik fejezet. A szerző kizárja a latin-amerikai országok közötti háborúkat. Ugyanakkor bemutatja a fejletlen Latin-Amerikát is. Szerintem a demokrácia csirái Kuba kivételével mindenütt jelen vannak, ugyanakkor a káoszról való kiutat összekapcsolja a nyugati félteke sajátos ígéreteivel.

Ázsia: az egyensúly világa címet viseli a könyv negyedik fejezete. Kiindulásként meg kell jegyeznünk, hogy az USA a 20. század első felében Európában két háborút vívott meg, hozzáteszem, hogy Ázsiában pedig hármat, sorrendben a Japán, a Korea és a Vietnam ellen. Szerintem az Ázsia összetettsége és bonyolultsága, a fejlettség és fejletlenség, a békés és a lator államok egymásmellettsége és tömeg-pusztító fegyverek problémaköre globális kihatású. Ázsia gazdagsága mellett a népességeinek eltérősége jelentékeny. Az USA-Japán viszony a közös terheken alapul. Az USA-koreai viszony szinte mindig az ázsiai válságok középpontjában áll és a kínai-amerikai viszonyt a 21. században az jellemezheti, hogy Kína az új évszázadban az USA riválisává váljon.

Eközben kimondja, hogy nem a kommunizmus jelent veszélyt, hanem a nacionalizmus. Tajvan után India hogyan továbbja és az ázsiai rend foglalkoztatja a szerzőt, s eközben rámutat az amerikai perspektívákra és jövőképekre.

Közel-kelet és Afrika: a változó világ az ötödik fejezet címe. A Közel-Kelet hosszantartó konfliktusai alapvetően érzelmi motiváltak és ritkán képezik kompromisszumok tárgyait. A szenvedélyek, az intifádák, az állandó visszavágások és a folyamatos etnikai tisztogatások össze nem illő erkölcsi szándékok és tettek. ***A hogyan tovább előtt a Camp David-i sikertelenség és a kvartett terve, a Rood Maap áll.*** E fejezetben bemutatja az iraki történelmet az első világháború után. Rámutat arra is, hogy az első Öböl-háború újra és újra bebizonyította azt, hogy az USA veleszületett nehézkességét tükrözi a katonai győzelmeknek a politikai téren való kamatoztatása. Felidézi azt, ***George H. W. Bush-adminisztráció*** 1990-ben csak Kuvait felszabaddítását tűzte ki

célul, majd az ENSZ BT 687. számú tűzszüneti határozata után **Szaddam Husszein** lépésről-lépésre visszaállította hatalmát a politikai túlélés érdekében. De a 2003-as **Iraki Szabadság Hadműveletben** ismételten vereséget szenvedett (a szerző). A kettős feltartóztatás Irak és Irán esetében kudarcot eredményezett. Irán és Afrika vonatkozásában több megfontolandó gondolat meghúzódik.

A globalizáció politikája képezi a hatodik fejezetet. Ugyanis a történelem folyamán először jött létre a mai világot felölelő olyan rendszer, amelynek a fő hajtóereje az Amerikai Egyesült Államok. Az amerikai tőke és technológia vált a globális növekedés hajtóerőének és elterjesztőjének. Az elért siker újragondolásra készíteti úgy a közgazdaságtant, mint a politikát. A szabadkapitalizmus, a szabadpiaci demokráciák és a válságkezelés a politikai fejlődés és a globalizáció új trendeket jelöl ki, így az integrációt és a globalizáció ellenes utakat.

Béke és igazságosság kérdéskörében (a hetedik fejezet) és azok szerint a természetében végbemenő változások ma a legdrámáibbak. Lásd Koszovó, Afganisztán és Irak. A szerző, H. K. az amerikai hagyományoktól eljut szinte az új internacionalizmusig, majd a külpolitikai doktrínától a humanitárius intervencióig, s közben kibontja az elengedhetetlen történelmi háttereket. Kimondja, hogy az egyetemes joghatóság doktrínája a szörnyű bűnök elkövetőinek sem nyújt menedéket.

Konklúzió, információ és tudás alcím képezi a zárófejezetet. A címben feltett kérdésre eddig csak analitikusan kaptunk választ. Most a szerző az amerikai társadalom fordulópontjára hívja fel a figyelmet. Amely a történettudomány szempontjából a lehetőségek sorozatához van és lesz kötve. Emiatt az Amerikai Egyesült Államok a fennállásától először kényszerül arra, hogy olyan jövőbeli globális stratégiát dolgozzon ki, amelyben szerepe központi és egyensúlykereső. Az intellektuális és politikai átalakulások kezdetén az információ, a nemzetközi kapcsolatok, a különböző forradalmak és a sikeres külpolitikai irányítás intuitív képességektől függ, azaz nem elég, hogy érzékeljük a jövőt, hanem uraljuk is azt.

A jövőben a kérdést az képezi, hogy az Amerikai Egyesült Államok hogyan viszonyul önmagához. Vagy elutasítja a birodalmi igényeket és felépítése sem lesz birodalmi. Mert a birodalmakhoz vezető utak első bomlásokhoz vezetnek. A mai USA vezető szerepe tény és kérdés csak az, hogyan kezeli majd Amerika ezt a vezető szerepet. Amerika

végső kihívása az, hogy hatalmát konszenzussá változtassa, értékeit ne kényszerítse és mások azokat önként legyenek képesek elfogadni a felvilágosultság szellemében.

A könyvet a Panem Kft. jegyzi és 3. 600 forintba kerül. Olvasásra jó szívvel ajánlom a külpolitika, a biztonság- és a védelempolitika iránt érdeklődő katonáknak, közalkalmazottaknak, hivatásos politikusoknak

Persze a Korszakváltás az amerikai külpolitikában című könyvből a felső szintű honvédelmi vezetőink is megismerkedhetnek az elkövetkező évek témánkkal kapcsolatos amerikai víziójával. Mégpedig olyan amerikai víziókkal, amelyek ugyanis úgy a politikai, mint a katonai tennivalók egész garmadáját vetítik elénk.